

سازمان جهاد کشاورزی استان اصفهان
مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی

در یک جمع بندی از نتایج تحقیقات انجام شده مهمترین اثرات اقتصادی اجراء طرح‌های آبخیزداری شامل حفظ ظرفیت بالقوه منابع تولید، کاهش خطرات بلایای طبیعی و انسانی (سیلو زمین لغزه)، افزایش بازده سرمایه گذاریها، کاهش هزینه‌های انجام کار در سایر بخشها، افزایش بهره وری اراضی زراعی و مرتعی می‌باشد. همچنین نتایج تحقیقات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد که اگر در اجراء پروژه‌های آبخیزداری علاوه بر فاکتورهای فنی به فاکتورهای اقتصادی - اجتماعی نیز توجه شود اثرات مثبت بیشتری ایجاد می‌شود.

آثار اجراء طرح‌های آبخیزداری بر توسعه ی پایدار

کشاورزی و رونق فعالیت‌های اقتصادی خانوارهای آبخیز نشین (مطالعه موردی حوزه آبخیز بودجان دهقان)

نگارش: احمد سلیمانی پور

عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی

و منابع طبیعی استان اصفهان

شکل ۳- نمایی از سازه‌های احداثی در حوضه بودجان

دستور العمل بکارگیری یافته ها در عرصه:

بررسی اثرات و پیامدهای اقتصادی طرح‌های آبخیزداری بر فعالیت‌های اقتصادی خانوارهای آبخیز نشین و ایجاد انگیزه لازم برای جلب مشارکت هر چه بیشتر بهره برداران عرصه های آبخیز برای اجرا و نگهداری طرح‌های آبخیزداری از اهداف اصلی این طرح بوده، که با توجه به اثرات مثبت حاصله باید موارد زیر به دقت پیگیری و اجرا گردد.

- ارائه آموزشهای منطقه ای بهره برداران در خصوص منافع و محاسن مشارکت در اجراء چنین طرح‌های موثر اقتصادی و اجتماعی ضروری و موثر می باشد

- ارائه مجوز و پروانه های لازم برای بهره برداری از منابع آب و انجام فعالیتهای زراعی و باغی در حوضه و مناطق زیر دست آن بر اساس ظرفیت بالفعل منابع صادر و کنترل شود.

- جهت تقویت پوشش گیاهی و پایداری آنها، پروانه های بهره برداری از مراتع بر اساس تولید بالفعل مراتع به روز رسانی شود.

- با توجه بهره برداران مبنی بر اثرات اقتصادی این طرحها، زمینه مشارکت آنها در اجرا و نگهداری و مراقبت از طرح در طول مدت بهره برداری و انجام به موقع و مستمر طرح های جدید ایجاد شود.

- زمینه مشارکت بهره برداران در بهسازی و ترمیم طرح های موجود ایجاد شود.

در صورت انجام موارد فوق می توان به اهداف زیر رسید:

- افزایش درآمد فعالیت های اقتصادی خانوارهای بهره بردار

- پایداری در منابع درآمدی بهره برداران در زمینه کشاورزی و دامداری در این مناطق

تهیه و تنظیم:

اداره رسانه های آموزشی ، ترویجی

سال ۱۳۹۹

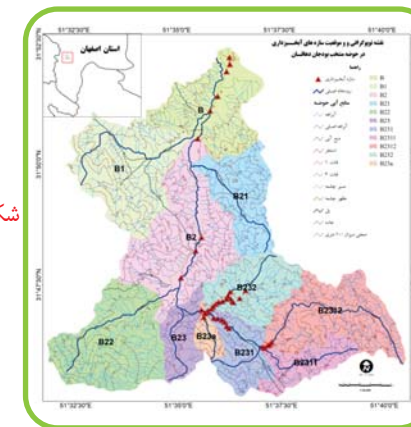
مقدمه:

شناسایی نوع و میزان اثرات طرح‌ها و پروژه‌های اجرایی، یکی از ضرورت‌های اساسی برای سازمان‌هایی است که در پی اصلاح و بهبود اقدامات خود می‌باشند. تحلیل نتایج و بررسی اثرات این پروژه‌ها، می‌تواند اطلاعات و یافته‌های ذی‌قیمتی را به تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان دستگاه‌های اجرایی و مجریان پروژه‌ها ارائه نماید و مدیران و طراحان را نسبت به بهینه‌سازی برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها و پروژه‌های بعدی یاری رساند. مدیریت آبخیزداری استان اصفهان بر اساس اهداف مختلف طبیعی و انسانی و در جهت بهره‌برداری مناسب از آب و خاک حوضه‌های مختلف، هر ساله اقدام به اجرای طرح‌های متنوع آبخیزداری نموده و می‌نماید که اثرات متفاوتی را بر بهره‌برداران و روستاییان به دنبال داشته است. بر این اساس با ارزیابی‌هایی که از حوضه‌های استان انجام گردیده، مشخص شده، وقوع دو پدیده رواناب و سیلاب در حوضه منتخب بیشتر از سایر حوضه‌های استان بوده و هر ساله دارای رواناب و در بعضی سال‌ها سیلاب می‌باشد که بر این اساس عملیات آبخیزداری از جمله احداث سازه‌های مکانیکی در حوضه انجام گردیده و لذا حوضه مورد مطالعه از یک طرف به لحاظ توپوگرافی خاص و عدم وجود آبرفت عمیق و داشتن چند قنات شاخص و از طرف دیگر به علت شیب‌ها و جهت شیب‌های مختلف واحدهای هیدرولوژیک و بهره‌برداری از عرصه آن در قالب باغ و زراعت و چرای دام، امکان ارزیابی اثرات اقتصادی عملیات آبخیزداری را دارا می‌باشد. بعبارت دیگر حوضه منتخب پتانسیل خوبی برای انجام طرح‌های تحقیقات آبخیزداری داشته است و طرح‌های مختلفی هم در آن انجام شده است که با ارزشیابی نتایج آنها،

چگونگی اجرای بهتر و مناسب‌تر و بررسی تاثیر آن بر هزینه و درآمد فعالیت‌های اقتصادی خانوار آبخیزنشین قابل محاسبه است و با توجه به مشابهت‌های فیزیکی، هیدرولوژیکی و بیولوژیکی حوضه با بسیاری از حوضه‌های مناطق نیمه‌خشک استان نتایج حاصل از اجرای طرح، قابل تعمیم به سایر حوضه‌ها می‌باشد. حوضه مورد مطالعه و اراضی پایین دست آن با وسعت حدود ۱۵ هزار هکتار در ۱۰۰ کیلومتری جنوب شهر اصفهان و در غرب شهرستان شهرضا قرار داشته و بخشی از سراب زیرحوضه شور دهقان از زیرحوضه‌های ۷ گانه زاینده رود (گاوخونی) می‌باشد که رودخانه آن در بالادست اصفهان در شهر مبارکه به رودخانه زاینده رود تخلیه می‌گردد (شکل ۱).

شکل ۱- موقعیت مکانی حوضه نسبت به شهر دهقان و شهرهای در گوگل ارث پیرامون در گوگل ارث

شکل ۲- موقعیت مکانی سازه‌های احداثی در حوضه

نتایج اقتصادی حاصل از اجرای طرح آبخیزداری در منطقه ی بودجان:

سهم فعالیت‌های زراعی و باغی بترتیب ۴۴/۹ و ۱۱/۸ درصد بوده که با اجرای طرح‌های آبخیزداری و تغییرات آبدهی منابع آب کشاورزی منجر به افزایش سطح زیر کشت به ۳/۸ و ۱۲/۲ درصد و در نتیجه افزایش متوسط درآمد فعالیت‌های زراعی و باغی بترتیب ۸/۳ و ۲۸/۴ درصد گردیده است.

با افزایش وسعت مزارع تغییراتی در شیوه کشت و کار بوجود آمده و در مجموع با افزایش ۱۸/۳ درصد متوسط درآمد موجب بهبودی وضعیت معیشت خانوارهای بهره‌بردار حوضه و پائین دست آن گردیده است.

با افزایش تعداد دام بهره‌برداران، متوسط درآمد خانوارهای بهره‌بردار حوضه و پایین دست آن از فعالیت‌های دامی نیز افزایش یافته و بعلاوه عدم توان در تغییر شیوه دامداری معمولاً به کاهش ظرفیت پروانه‌های چرا و قرق بخشی از مراتع می‌انجامد که بر هزینه فعالیت‌های دامداری آبخیزنشینان و بهره‌برداران تأثیری چندانی نخواهد داشت.

اجراء طرح‌های آبخیزداری در حوضه‌های آبخیز با افزایش درآمد فعالیت‌های اقتصادی خانوارهای بهره‌بردار، بر پایداری منابع درآمدی بهره‌برداران افزوده و زمینه کشاورزی و دامداری پایدار را در این مناطق بوجود می‌آورد.

شکل ۴- نمایی از کشاورزی و مراتع در حوضه بودجان

نتایج کلی در به کارگیری یافته‌ها در عرصه‌های مختلف استان:

با بررسی انجام شده طی سالهای مختلف در حدود یک میلیون هکتار از اراضی استان اصفهان با صرف هزینه‌ای بالغ بر ۲۲۰ میلیارد ریال طرح‌های آبخیزداری اجرا گردیده که نتایج کلی آن بدین شرح می‌باشد:

- کنترل فرسایش خاک ۶/۸ میلیون تن ۷/۴ درصد
- استحصال رواناب سیلابی مخرب که از دسترس خارج می‌شود به میزان ۳۲۰ میلیون مترمکعب (معادل ۱۱ درصد)
- افزایش سطح زیر کشت (زراعت - باغ) به میزان ۱۶۰۰۰ هکتار
- افزایش پتانسیل تولید آبیان (ماهی) به میزان ۵۰۰ تن
- افزایش پتانسیل تولید علوفه در هر هکتار ۵۰ کیلوگرم در ۵۰ درصد حوضه‌های کارشده جمعاً ۲۵۰۰۰ تن

